

Posudek vedoucího na diplomovou práci

Bc Anetty Kohoutové

Zobrazení Homérový Odysseje v antickém výtvarném umění

Po obecném úvodu následuje první kapitola o Homérovi, na podkladě převládajícího konsensu datovaného do 8. století, a věnuje se zde jeho (ideálním) portrétům a hodnocením antických autorů jeho díla. Druhá kapitola je věnována přehledu hrdinova putování s jeho zastávkami, rozboru jednotlivých etap cesty, současné geografické interpretaci Odysseovy trasy a speciálnímu vztahu jeho zastávek k Itálii. Třetí kapitola se věnuje hlavním postavám a jejich psychologickému rozboru, především Odysseovi, méně Penelopě a Telemachovi. Penelopé je bezesporu uznávanou vládkyní jako zástupce nepřítomného manžela, ale nemá dost síly k vyhnání ženichů a Telemachos ještě nedozrál do dospělosti. Čtvrtá kapitola rozebírá Odysseův pobyt u Kalypsó, pátá u Fajáků. Následuje kapitola o Kikónech, Lotofázích a Polyfémovi, pobyt u Kirké a návštěva podsvětí, příběh se Skyllou a Charybdou, návrat na Ithaku a Vraždění ženichů.

Vesměs jde o solidní přehled, založený na přečtení mnoha prací k tématu a doplněný bohatou ilustrační přílohou. Autorka rozebírá hlavní dostupné ikonografické prameny na podkladě svého výběru pramenů vcelku úspěšně, i když z neznámých důvodů nepoužila LIMC ani podobné příručky Brommerovy, ani Roscherovu Realencyklopedii. Jako vedoucí práce zaskočil podepsaný až na poslední chvíli po smrti doc. Ondřejeové, a on by doporučil trochu pojednání o nejstarších dramatických zobrazeních geometrického období (Polyfém, ztroskotání lodi, bojové scény), probrat bohatá archaická zobrazení podle uvedených příruček a podle dalších prací Karla Schefolda, z nichž použita byla jen jedna v anglickém překladu. Ani velký Karl Kerényi (Řecká mythologie) není uveden, i když existuje v dobrém českém překladu.

Kvantitativní srovnání frekvence výjevů na podkladě uvedených příruček by umožnilo autorce přesnější srovnání s tím, co bylo nejpobulárnější v ranní a pozdní klasické době, a za helénismu. U Etrusků i Římanů byly oblíbeny scény vztahující se geograficky k Itálii včetně jejich využití jako mýtických míst paměti, lokálního patriotismu, v helénistické a římské době Odysseus byl vzorem samostatné osobnosti i zavinění osudu, filosofické interpretace Odysseje se rozvíjely až do konce antiky.

Jako všechny mýty, i Odyssea má výklady na různých úrovních, banální historka o odchodu manžela, který se poflakoval po světě ale pak přece jen vrátil k manželce, přes hrdinu prvních námořních plaveb řecké předkolonizace, k hrdinovi nového věku, jehož inteligence, byť spojená s nepřilíš morálními stránkami a se schopností podvádět, vedla dopředu ke zjasnění individuální inteligence proti staršímu stavu doby bronzové; proto ho vždy podporovala Athéna, podle Goetheho pramyšlenka. Zatímco Iliada dávala vzory tradiční zemědělské aristokracii, Odysseus byl vzorem dobrodružnému podnikání na moři, rozšíření aktivit mimo domácí obec, která také vedla k nové identitě schopné se postavit novým konkurenčním soupeřům, zejména Foiničanům, o kterých je více v Odysseji než v Iliadě. Pozdně antičtí autoři podávají leckdy interpretaci Odysseje jako textu k esoternímu zasvěcování hrdiny, který musel překonat na své cestě mnohé překážky; v kontextu řeckých městských států jasné samostatné stezky vyžívajícího řeckého občana schopného najít východisko z kritických situací, ve kterých mu i bohové leckdy nepřáli: udržet si svobodu.

Interpretace mýtů v dnešním světě, jako postup mnoha jiných vědeckých specializací, zápasí o svou úzkou cestu vpřed mezi Skyllou přízemního hyperkriticizmu a Charybdou rozbředlosti, beztvorosti libovolného výkladu. To se týká i části výkladů Odysseje. Většina bájí má jak důvod svého vzniku v době, ve které báje jako pokus o projekci současnosti do minulosti vznikly, tak své předlohy v určitých historických událostech; fabulace potřebuje jako podklad mýtu osoby a jejich příběh, látku k zpracování. Velká většina reálií v Odysseji má obdoby v 10. stol. př. Kr., v době protogeometrického stylu, a tam býval datován ve většině starověkých pramenů i Homér: Mýty okolo trojské války byly po dlouhou dobu orálního předávání živé, byly obměňovány a převyprávěny, ale Homér jeho dvě části cyklu završil tak, že mohly být jen málo upravovány (zejm. v Athénách 6.stol.) a dostalo obecné závaznosti.

Archaické období líčilo raději dramatické vrcholy, od klasické doby už jak atické vázy, tak mélské reliéfy především věnují pozornost hlubšímu psychologickému přístupu. Helénistické učené interpretace mají výtvarnou obdobu na homérských číších, které zůstaly mimo pozornost autorky, která ale věnovala dost pozornosti rozdílu mezi Odysseem a Aeneem, který byl archaičtější než Odysseus, neboť se poslušněji řídil vůlí bohů než Odysseus a jeho druhové a nesli za to i následky. Zlomky příběhů etruských jdou ještě dále: hrdina se přesně řídí vůlí bohů, nikoli vlastním uvažováním.

Práce má pěkný jazyk i formulace, jen velmi málo překlepů prokazuje pečlivou editaci. Ilustrační část je bohatá a s pečlivými odkazy na prameny, i když ne vždy kvalitně reprodukováno.

Práci lze klasifikovat jako velmi dobrou; v případě výborné obhajoby s přihlédnutím k výjimečné situaci onemocnění vedoucí práce, která se své svěřence nemohla dostatečně věnovat, snad i o stupeň výše.

V Praze dne 30. května 2017

Prof. PhDr. Jan Bouzek, DrSc.